

Secretariaat IBO
Ministerie van Financiën
Korte Voorhout 7
2511 VB Den Haag

Woerden : 17 oktober 2024

onze ref. : E24b10/HG-mvdb
doorkiesnr. : 0348 48 43 50
e-mail : hg@vemw.nl

onderwerp : Brief in opvolging van rondetafelgesprek van 18 september 2024

Geachte leden van het IBO Bekostiging Elektriciteitsinfrastructuur,

Graag brengt VEMW, in navolging van het rondetafelgesprek van 18 september 2024, haar standpunten en ideeën hierbij schriftelijk onder uw aandacht.

Inleiding

Bedrijven in Nederland moeten en willen verduurzamen. Directe- en indirecte elektrificatie zijn voor een groot deel van de samenleving de voornaamste route van verduurzaming. Beleid dwingt hen om zo snel mogelijk te verduurzamen, maar momenteel hebben zij onvoldoende handelingsperspectief. De netkosten voor elektriciteit lopen snel op en de toename van intermitterend vermogen uit hernieuwbare opwek zorgt voor hoge additionele kosten. Dit leidt tot een ongelijk speelveld in Europa en maakt bedrijfsvoering in buurlanden aantrekkelijker. Daarmee neemt het risico toe dat investeringen in elektrificatie niet in, maar buiten Nederland plaatsvinden. De grootste huidige barrière voor het sluiten van de businesscase is de sterke toename van de nettarieven in Nederland, met name ten opzichte van buurlanden. Het is cruciaal dat barrières voor elektrificatie weggenomen worden zodat bedrijven in staat gesteld worden om businesscases te sluiten en te verduurzamen in Nederland.

VEMW en haar leden merken sterk de nadelige gevolgen van de stijging van de nettarieven en haar invloed op de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie. Wij zetten graag het probleem uiteen en stellen ten behoeve van het IBO-onderzoek oplossingsrichtingen voor. In het verleden zijn vanuit VEMW verschillende initiatieven geweest om de gevolgen van de stijging van de nettarieven onder de aandacht te brengen. VEMW heeft in oktober 2023 een bijeenkomst op directieniveau georganiseerd in Amersfoort met leden, het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, TenneT, de Toezichthouder ACM en andere stakeholders. Om de impact van de hoge nettarieven op de politieke agenda te houden heeft VEMW in samenwerking met Energie-Nederland en de NVDE een informatiebijeenkomst georganiseerd voor leden van de Tweede Kamer in mei 2024 en vervolgens een samenvattende brief aan Kamerleden gestuurd. Daarnaast

Hét kenniscentrum en dé belangenbehartiger voor zakelijke energie- en watergebruikers

heeft VEMW naar aanleiding van het Aurora rapport¹ (in opdracht van Tata Steel, Shell, Nyrstar, BP, Nobian, SABIC, en Chemelot), de begeleidende brief aan Minister Hermans ondertekend. Ook is VEMW betrokken bij discussies met de ACM over REG2027 en het potentiële invoedingstarief, waarin VEMW gevraagd en ongevraagd advies geeft.

Probleemstelling en gevolgen

Uit een rapport van E-Bridge uit maart 2024² blijkt dat de integrale elektriciteitskosten van elektro-intensieve grootverbruikers in Nederland internationaal uit de pas lopen. Uit het bovengenoemde rapport dat Aurora afgelopen zomer publiceerde blijkt dat ook in de toekomst de netkosten voor deze grootverbruikers tot wel 15 keer hoger liggen dan in andere landen. Het recente rapport van Mario Draghi³ waarschuwt dat de hoge kosten voor elektriciteit in Europa een rem zijn op de elektrificatie van de industrie en dus een bedreiging zijn voor de toekomst van de Europese industrie, terwijl Europa en zeker ook haar industrie, de ambitie heeft om een leider te zijn in de wereldwijde decarbonisatie. Onder andere vanwege de hoge netkosten zijn de elektriciteitskosten in Nederland nog hoger dan in de rest van Europa. De bedreiging voor elektro-intensieve bedrijven en de verdere elektrificatie van de industrie in Nederland is dus nog groter dan in andere Europese landen.

Oorzaak probleem

In 2024 zijn de netkosten verdubbeld vanwege hogere kosten van de netbeheerders voor de inkoop van energie en vermogen. Daarnaast is voor de elektro-intensieve industrie de Volumecorrectieregeling (VCR) weggefallen. In de toekomst zullen de tarieven niet dalen vanwege relatief meer investeringen die nodig zijn in het net ten opzichte van de vraag. In essentie zijn er twee soorten problemen te identificeren: acute problemen en toekomstige problemen.

Het schrappen van kortingen en vrijstellingen voor grootverbruikers is problematisch, omdat buurlanden deze regelingen blijven hanteren. De strategie van de Nederlandse overheid om op Europees niveau andere landen te overtuigen deze kortingen af te schaffen, biedt geen directe oplossing. Het water staat de Nederlandse elektro-intensieve bedrijven aan de lippen en ze kunnen niet wachten tot buurlanden hun beleid aanpassen. Als de Nederlandse overheid hierin niet slaagt, blijven deze Nederlandse bedrijven op achterstand, en kunnen zij niet concurreren met buitenlandse bedrijven die wel van dergelijke voordelen gebruik kunnen maken.

Een tweede probleem zijn de hoge kosten die netbeheerders maken in een energiesysteem dat vooral inzet op elektriciteitsopwek door wind op zee. De kosten die Nederlandse netbeheerders moeten maken zijn vele malen hoger dan in een land als Frankrijk dat inzet op kerncentrales verspreid over het land met een stabiel en voorspelbaar productieprofiel. De netbeheerders waren niet voorbereid op de snelle ontwikkeling van hernieuwbare elektriciteitsproductie. Zij moeten nu hoge kosten maken om de gevolgen van netcongestie te beheersen en te minimaliseren. Tegelijkertijd investeren zij in de verzwaring van het net, hetgeen op termijn hopelijk de netcongestie en de daaraan gelinkte kosten verlaagt. Intussen worden elektriciteitsgebruikers dus dubbel getroffen: ze betalen momenteel zowel voor het managen van de bijkomende kosten van congestie als voor de investeringen om die congestie op te lossen.

Een soortgelijke redenering geldt voor netverzwaringen. Door aanleg van nieuwe netdelen en netverzwaringen krijgen meer partijen toegang tot het elektriciteitsnet. Die investeringen zorgen dus in principe voor meer vraag naar elektriciteit, waardoor de netkosten verdeeld worden over meer MW. In theorie zouden de netkosten per MW niet veel mogen stijgen. Daar staat tegenover dat wanneer de vraag gedekt moet worden door aanleg van een compleet nieuw net met

¹ Aurora, "Grid fee outlook for the Netherlands 2045", augustus 2024.

² E-Bridge, "Electricity cost assessment for large industry in the Netherlands, Belgium, Germany and France", maart 2024.

³ Mario Draghi, "The future of European competitiveness", september 2024.

bijbehorende productie de kostenstijging niet in lijn is met de toename van de vraag. De noodzakelijke investeringen moeten echter vaak jaren van tevoren worden gedaan, voordat bedrijven en projecten daadwerkelijk aangesloten kunnen worden. Dit betekent dat de al geëlektrificeerde afnemers en de eerste elektrificatieprojecten nu de lasten dragen van deze investeringen. Doordat bestaande afnemers in feite betalen voor het elektriciteitsnet van de toekomst stijgen hun kosten onevenredig. Door deze kostenstijging ontstaat een vertraging in verdere elektrificatie, wat leidt tot een lagere afname van elektriciteit. Dit veroorzaakt vervolgens een verdere stijging van de kosten per MW, waardoor een vicieuze cirkel ontstaat die de energietransitie bemoeilijkt en vertraagt. Deze vertraging is door TenneT reeds opgemerkt. In de toelichting op hun tariefvoorstel 2025 gaf TenneT aan dat de daadwerkelijke rekenvolumes afweken van de verwachte volumes die in april gebruikt waren voor de tariefprognose.

De Nederlandse overheid kiest voor wind op zee als belangrijkste bron voor onze toekomstige elektriciteitsvoorziening. Hiervoor is een uitgebreid elektriciteitsnet op zee en een versterking van het landelijke net nodig. De eerste fase van het net op zee zou worden gesubsidieerd, maar in de begroting van het Ministerie van Klimaat en Groene Groei voor 2025 is de subsidie gekort en gemaximeerd op €181 miljoen. De totale kosten voor Fase 1 in 2025 zijn €406 miljoen, wat betekent dat €225 miljoen extra in de nettarieven wordt verdisconteerd. Het gevolg is dat de nettarieven voor 2025 nog hoger uitvallen dan TenneT in april 2024 had voorspeld. Daarnaast wordt het netwerk voor de windparken uit Fase 2 zoals Hollandse Kust (zuid) nu zonder subsidie gebouwd. Alle investeringen in het Net op Zee na de subsidieperiode worden via nettarieven gefinancierd. Volgens TenneT's Tienjaarsprognose zullen de netkosten tegen 2034 oplopen tot €7,4 miljard, waarvan €4,2 miljard, oftewel meer dan helft, voor het net op zee.

Oplossingsrichtingen

Acuut probleem: ongelijk Europees speelveld

Een combinatie van een aantal maatregelen is nodig om een gelijk Europees speelveld te herstellen. Er moet gekeken worden naar het verlagen van de totale systeemkosten en het herzien van de verdeling van de kosten. Daarnaast zal gerichte steun aan de hardst getroffen partijen de goedkoopste en meest doelmatige manier zijn om de impact van het ongelijke Europese speelveld te minimaliseren.

Optimalisatie van het huidige elektriciteitsnet (zie BCG: Haal de Kink Uit de Kabel⁴) zorgt dat de totale systeemkosten op relatief korte termijn gelijk blijven of zelfs zullen dalen. Vanuit de sector wordt hier hard aan gewerkt in verschillende gremia zoals het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN). Ook kan er gekeken worden naar een herziening van financiële prikkels, bijvoorbeeld door een invoedingstarief. Hierdoor ondervinden ook invoeders een prikkel om de totale systeemkosten te beperken.

Bovenstaande maatregelen zijn niet voldoende om spoedig het gelijke speelveld in Europa voor de Nederlandse energie-intensieve industrie te herstellen. Om te kunnen investeren hebben bedrijven zekerheid nodig dat de elektriciteitskosten in Nederland niet uit de pas zullen lopen met die in omringende landen. De Nederlandse overheid zou deze doelstelling expliciet moeten maken en instrumenten moeten ontwikkelen om het doel te realiseren. Hiervoor bestaan verschillende opties. Een eerste optie is het direct ondersteunen van de partijen die het meeste last hebben van het ongelijke Europese speelveld. Op zijn minst tot de ons omringende landen hun vrijstellingen en kortingen afschaffen en er weer een gelijk speelveld ontstaat. Op basis van het Aurora rapport worden de kosten hiervan geschat op ongeveer €320 miljoen per jaar. Een andere optie die hetzelfde bereikt maar vele malen duurder is, is het verlagen van de totale nettarieven door financiering van (een deel van de) netkosten uit algemene middelen. Hierbij kan gekeken worden naar de manier waarop Duitsland haar netkosten mitigeert. Om met deze

⁴ Boston Consulting Group, "Haal de kink uit de kabel", september 2024.

maatregel hetzelfde gelijke speelveld te bereiken als met gerichte ondersteuningsmaatregelen, zijn jaarlijks meerdere miljarden nodig, wat het minder aantrekkelijk maakt.

Toekomstig probleem: Enorme kostenstijging door net op zee

Wanneer met de bovengenoemde maatregelen het Europese gelijke speelveld enigszins is hersteld, dient dit ook in de toekomst gehandhaafd te blijven. De immense stijging van de netkosten die Nederland te wachten staat door het net op zee moet dan ook voorkomen zien te worden. Het net op zee dient een maatschappelijk belang als hoeksteen van ons toekomstige duurzame elektriciteitssysteem. Een dergelijke investering rechtvaardigt bekostiging grotendeels uit algemene middelen. Daarnaast draagt bekostiging uit algemene middelen bij aan de handhaving van een Europees gelijk speelveld.

Een tweede optie is om het net op zee gedeeltelijk te laten bekostigen door de ontwikkelaars van wind op zee. Dit kan door een eenmalige bijdrage aan de kosten van het net op zee, het verplaatsen van het aansluitpunt naar land of door structurele nettarieven voor wind op zee. Hier moet voor de ontwikkelaars uiteraard iets tegenover staan en wij stellen dit dan ook voor in combinatie met CFD's. Hierdoor zijn de kosten voor het net op zee gedeeltelijk gedekt en zijn ontwikkelaars verzekerd van hun inkomsten.

Het net op zee is niet alleen van nationaal belang, maar dient ook andere Europese lidstaten, aangezien deze zullen profiteren van Nederlandse windenergie. Hierdoor kan het Nederlandse net op zee worden aangemerkt als een Project of Common Interest (PCI). Een deel van de kosten zou dan ook gedekt kunnen worden door EU-subsidies, zoals de Connecting Europe Facility (CEF).

Het internationale belang van het net op zee leidt ook tot de aanleg van additionele infrastructuur om de opgewekte elektriciteit te kunnen exporteren. Denk hierbij aan investeringen zoals de gelijkstroomkabel die gepland staat in de Delta-Rhine Corridor. Op dit moment komen de beoogde kosten voor deze infrastructuur volledig voor rekening van de Nederlandse afnemer, terwijl het buitenland mee profiteert. Een invoedingstarief zal, gezien de beperkingen die Europese regelgeving hieraan stelt, geen soelaas bieden. Het is daarom van groot belang dat onderzocht wordt op welke manier de kosten van deze exportgerichte investeringen doelmatig en kostenreflectief toegedeeld kunnen worden.

Actiepunten

Een investering in infrastructuur voor elektriciteit is een investering in het verdienvermogen van Nederland. Door te investeren in het net en de nettarieven te verlagen wordt het vestigingsklimaat van Nederland op twee manieren versterkt: competitieve nettarieven maken het aantrekkelijker voor elektriciteitsgebruikers om zich in Nederland te vestigen en een adequaat en betaalbaar modern elektriciteitsnet zorgt ervoor dat de leveringszekerheid, die bedrijven in Nederland nodig hebben om te kunnen verduurzamen en toekomstbestendig te opereren, gegarandeerd blijft. VEMW roept de overheid dan ook op om elektrificatie mogelijk en competitief te maken en daarmee te zorgen dat Nederland de klimaatdoelstellingen kan halen. Hiertoe verzoekt VEMW het IBO de volgende actiepunten te overwegen en mee te nemen in het rapport:

- ❖ Zorg op korte termijn met gerichte steun voor een gelijk speelveld met omringende landen voor internationaal concurrerende elektro-intensieve bedrijven.
- ❖ Investeer publieke middelen in het Nederlandse elektriciteitsnet en daarmee in het Nederlandse verdienvermogen.
- ❖ Leg een deel van de kosten van het net op zee bij de ontwikkelaars van wind op zee. Dek de bijkomende risico's via CFD's.
- ❖ Onderzoek de mogelijkheden voor Europese subsidies voor het net op zee.
- ❖ Onderzoek een adequate toedeling van kosten voor export-gerichte investeringen zoals de gelijkstroomkabel in de Delta-Rhine Corridor.

Wij vertrouwen erop dat u onze opmerkingen en verzoeken meeneemt bij het vaststellen van het IBO-rapport. Vanzelfsprekend zijn wij desgewenst beschikbaar voor het verschaffen van een nadere (mondelijke) toelichting.

Hoogachtend,

w.g.

dr. H. Grünfeld
Algemeen directeur